

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การศึกษาผลการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 มาตรฐานและหลักการในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย

การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญของงานทุกชนิด ในงานแห่งชีวิต จุดเริ่มต้น คือ การเริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ เป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการเจริญเติบโตมากกว่าทุกๆ ช่วงอายุ และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปูพื้นฐานทักษะต่างๆ ให้แก่เด็ก เพื่อมีความพร้อมในการที่จะพัฒนาในระดับต่อไป

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัย จึงพัฒนาขึ้นมาโดยแนวคิดต่อไปนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัยจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นต้อนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนากันแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ขวบ

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้นำกรพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นตามลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาอธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนเป็นแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น และเด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด ก่อนจะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งมีอิทธิพล และมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัย เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่นรวมถึงธรรมชาติรอบตัว ดังนั้นในการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างมีความสุข

แนวคิดพื้นฐานดังกล่าวในการจัดการศึกษาปฐมวัย ครูผู้ดูแลเด็กต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจเพราะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กแรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู ควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสาร และการเรียนรู้หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัย อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มี

โอกาสในการพัฒนาตนเองตามลำดับขั้น ของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี และคนเก่งของสังคม สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจาก บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ฯลฯ (ส่วนส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการพัฒนากิจกรรมเยาวชน, 2551, หน้า 4-7)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผลการปฏิบัติงานของบุคคล (Job Performance) ขึ้นอยู่กับความสามารถของคนๆ นั้น (ability) และแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าวมาจากความต้องการของบุคคล ความต้องการนี้ เป็นผลของสภาพทางกายภาพและสภาพสังคม ส่วนความสามารถของคนนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถทาง สมอง ประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญไว้หลายท่าน ดังนี้

เกตเซลส์ (Getxels 1975, อ้างถึงใน ประพันธ์ ทองสีด้า, 2547, หน้า 29) กล่าวว่าในการ ปฏิบัติงานนั้นจะมีผลรวมของความสัมพันธ์ระหว่าง 1) วัฒนธรรมประเพณีและความปรารถนาของสังคมที่ ผู้บังคับตำแหน่ง 2) ลักษณะขององค์กรที่ผู้บังคับตำแหน่ง 3) ตัวบุคคล บุคลิกภาพ และความต้องการ หรือความจำเป็นเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล นอกจากนั้นแล้ว เกตเซลส์ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินงาน ขององค์กรไว้ว่า การดำเนินงานขององค์กรใดก็ตาม ถ้าจะให้งานดำเนินไปด้วยความเหมาะสมและให้ได้ผล บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานนั้นต้องมีความเห็นสอดคล้องตรงกันในการกำหนดบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งดำรงตำแหน่งแต่ละตำแหน่งในองค์กรนั้นๆ รับผิดชอบ หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ การปฏิบัติงานจะดำเนินไปได้ด้วยดี ก็ต่อเมื่อไม่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องฝ่ายใดมีความ คิดเห็นขัดแย้งกันในการที่กำหนดหรือคาดคะเนให้ผู้ปฏิบัติทำอะไร อย่างไร

กู๊ด (Good 1973, อ้างถึงใน ประพันธ์ ทองสีด้า, 2547, หน้า 29) ได้ให้ความหมายของการ ปฏิบัติงานไว้ว่า หมายถึง การทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อผลสำเร็จอย่างดีที่สุดของงาน

บาร์นาร์ด (Barnard 1966, อ้างถึงใน ประพันธ์ ทองสีด้า, 2547, หน้า 29) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ จะมีได้ก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่องค์กรกำหนด

จากความคิดเห็นของหลายๆ ท่านสรุปได้ว่าการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลทำงาน ตามตำแหน่งหน้าที่ ตามภาระงาน ตามความรับผิดชอบของตน อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้งานนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

2.1 บทบาทของครูผู้ดูแลเด็ก

เด็กเล็กเป็นวัยที่มีความซุกซนเคลื่อนไหวตลอดเวลา สติปัญญาและความคิดจะมีความเป็นอิสระ แปรเปลี่ยนตามสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นใกล้ตัว ชอบลอกเลียนแบบตามาคความนึกคิดของตน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย ดังนั้นครูผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กมากที่สุดในช่วงที่เด็กอยู่ในศูนย์ฯ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รู้จักรับผิดชอบ รักเด็ก อุนนีสัยอ่อนโยน จิตใจโอบอ้อมอารี มีความยุติธรรม มีลักษณะเป็นผู้นำ เพื่อจะเป็นผู้ที่ให้การดูแลเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เป็นการวางรากฐานความคิด สติปัญญา อารมณ์ สังคม ลักษณะนิสัย เสริมสร้างบุคลิกที่ดีให้กับเด็ก ซึ่งเปรียบเสมือนการวางรากฐานของประเทศ ส่วนส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการพัฒนากิจกรรมเยาวชน (2551, หน้า 13-17) ระบุว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้ดูแลเด็กมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

2.1.1 ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องทำหน้าที่ดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย และมีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2.1.2 ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในลักษณะบูรณาการ

ครูผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อมกัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้นครูผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่น

2.1.3 สังเกต เฝ้าระวัง และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต เฝ้าระวังปัญหาสุขภาพ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จดบันทึกพฤติกรรมเพื่อจะให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติและผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทัน่วงที

2.1.4 มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต มีความรู้ และเข้าใจพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และไม่พึงประสงค์ของเด็ก ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจเกิดจากการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการปรับตัวของเด็กต่อสิ่งแวดล้อม หากไม่ได้รับการแก้ไขตามแนวทางที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กในอนาคต แม้ว่าเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพันธุกรรมและการอบรมเลี้ยงดู แต่ถ้าเข้าใจและช่วยลดพฤติกรรมจะช่วยขจัดปัญหาที่จะตามมาได้ทัน่วงที

2.1.5 จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กทุกด้าน ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องดูแลจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และมีบรรยากาศเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

2.1.6 ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็ก ครอบครัวและชุมชน ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กโดยเป็นคนกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวและบุคคลต่างๆ ในชุมชน เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของเด็กได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

2.1.7 รู้จักพัฒนาตนเองในทางวิชาการและวิชาชีพ ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเฝ้าหาความรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

1) การพัฒนาด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/สถานพัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและจัดตั้งชมรมเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ครูผู้ดูแลเด็ก

2) การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะรักเด็ก อุบนิสัย อ่อนโยนมีกิริยาจาไม่นวลอ่อนหวาน ใจเย็น รู้จักปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองอยู่เสมอ

2.2 หน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดทั้งวัน ดังนั้นจึงมีหน้าที่ดังนี้

2.2.1 อบรมเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่รับเด็กจากผู้ปกครองจนกระทั่งส่งคืนให้ผู้ปกครอง

2.2.2 จัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อมให้กับเด็กให้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ในร่ม และจัดมุมกิจกรรมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมดนตรี ฯลฯ

2.2.3 ปลูกจิตสำนึกให้เด็กรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย การรักษาสีงแวดล้อม ความมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ ฯลฯ

2.2.4 ดูแลความปลอดภัยและรักษาความสะอาดภายในและภายนอกอาคารของศูนย์ฯ

2.2.5 ให้เด็กเคารพธงชาติและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

2.2.6 สำนวณรายชื่อเด็กที่เข้ารับการเลี้ยงดูประจำวัน เยี่ยมเยียนผู้ปกครองและเด็ก ในกรณีที่เด็กไม่มาเรียนเกิน 3 วัน และในกรณีที่เกิดปัญหาอื่นๆ

2.2.7 จัดเตรียมสถานที่เรียน จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยเน้นวัสดุที่มีอยู่แล้ว ในท้องถิ่น จัดอาหารเสริม น้ำดื่ม น้ำใช้ จัดทำบันทึกการสอน และบันทึกประจำตัวเด็ก ตลอดจนจัดทำทะเบียนอุปกรณ์การเรียนการสอน

2.2.8 จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายตามโครงการจัดหาอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็ก

2.2.9 จัดทำบัญชีแสดงรายการอาหารกลางวันรายสัปดาห์ ตามโครงการจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็ก

2.2.10 ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ดังนั้นการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ควรตระหนักต่อการที่จะพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ผู้ดูแลเด็กต้องมีวิสัยทัศน์ความเป็นผู้ดูแลเด็ก มีความพร้อมในการให้ความรักความอบอุ่นกับเด็ก เป็นที่พึ่งของเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก มีความพร้อมในการให้ความรักความอบอุ่นกับเด็ก เป็นที่พึ่งของเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก จัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับเด็ก และที่สำคัญผู้ดูแลเด็กควรปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ควรมีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรชุมชนอยู่เสมอ ดังนั้นการที่ผู้ดูแลเด็กปฏิบัติงานโดยรับบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการประสานงานและร่วมมือกับชุมชน ให้คนในชุมชนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับเด็กก่อนวัยเรียนแล้ว จึงเป็นการพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่คุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้เจริญงอกงามขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ดังนั้นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กจึงควรมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักการและแนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างดี เพื่อให้การพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่ง เยาอวา เดชะคุปต์ (2550, หน้า 7-15) ความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ผู้ดูแลเด็กควรรู้ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความรู้เรื่องจิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีทางจิตวิทยานับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่นำมาเป็นพื้นฐานใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัย การศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ของทฤษฎีจิตวิทยาต่างๆ นั้น จะช่วยเป็นแนวทางให้มีความเข้าใจว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นควรจัดอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ

ธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลกับการจัดการศึกษาปฐมวัย มี (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2550, หน้า 53-68) ดังนี้

3.1.1 ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางร่างกาย

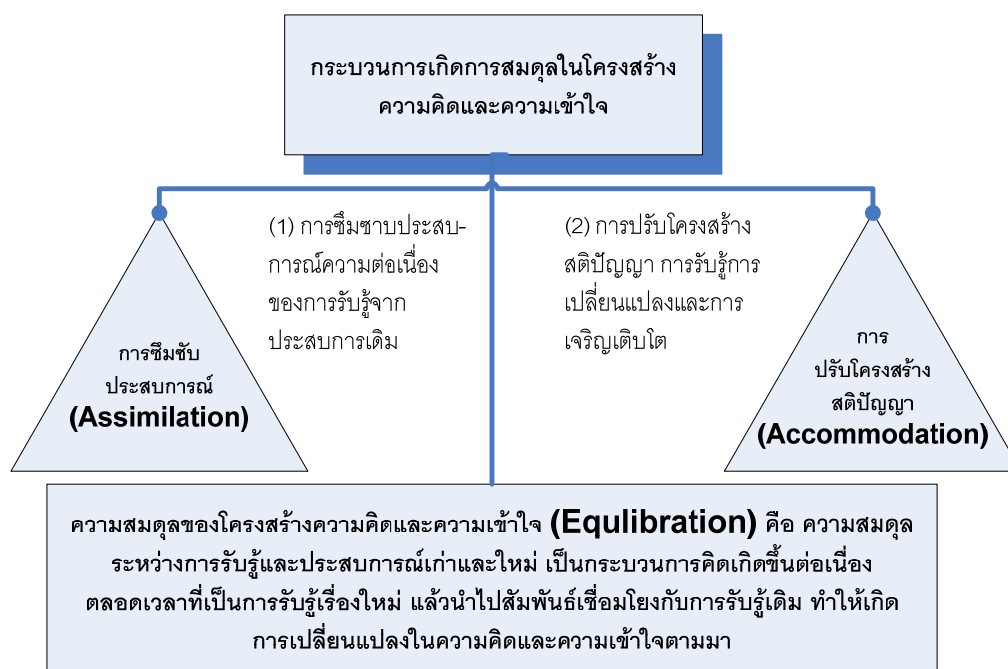
ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายของกีเซล อาร์โนลด์ กีเซล (Arnold Gesell. 1880-1961) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ผู้เริ่มก่อตั้งสถาบันพัฒนาการเด็ก (Institute of Child Development) ณ มหาวิทยาลัยเยล ระหว่างปี ค.ศ.1930-1940 เขาเป็นคนแรกที่สนับสนุนและอธิบาย ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กว่า การเจริญเติบโตทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของอวัยวะต่างๆ และพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบที่แน่นอนและเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบรองที่ต่อเสริมพัฒนาการต่างๆ กีเซลเชื่อว่า วุฒิภาวะจะถูกกำหนดโดยพันธุกรรม และมีในเด็กแต่ละคนมาตั้งแต่เกิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กแต่ละวัยมีความพร้อมทำสิ่งต่างๆ ได้ ถ้าวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็กยังไม่เกิดขึ้นตามปกติในวัยนั้นๆ สภาพแวดล้อมจะไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก ผลงานของกีเซลได้สร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับ วัดพฤติกรรมของเด็กในแต่ละระดับ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม จากพัฒนาการของเด็กที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

- พฤติกรรมทางการเคลื่อนไหว (Motor Behavior) ครอบคลุมการบังคับ อวัยวะต่างๆ ของร่างกาย และความสัมพันธ์ทางการเคลื่อนไหว
- แบ่งพฤติกรรมทางการปรับตัว (Adaptive Behavior) ครอบคลุมความสัมพันธ์ของการใช้มือและสายตา การสำรวจ ค้นหา การกระทำต่อวัตถุ การแก้ปัญหาในการทำงาน
- พฤติกรรมทางการใช้ภาษา (Language Behavior) ครอบคลุมการใช้ภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
- พฤติกรรมส่วนตัวและสังคม (Personal-Social Behavior) ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติส่วนตัว เช่น การกินอาหาร การขับถ่าย และการฝึกต่อสภาพสังคม เช่น การเล่น การตอบสนองอื่น เป็นต้น

จากแนวคิดของกีเซลสามารถนำมาอธิบายพัฒนาการของมนุษย์ในด้านการเจริญเติบโต พัฒนาการทางร่างกาย และสามารถนำไปเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสติปัญญาได้อีกด้วย นอกจากนั้นกีเซลได้เขียนหนังสือขึ้น 2 เล่ม คือ The First Five Year of Life และ The Child from Five to Ten ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีบทบาทมากต่อการจัดกลุ่มเด็กเข้าศึกษาในชั้นอนุบาลและชั้นประถม เกณฑ์มาตรฐานนำมาใช้เป็นแบบทดสอบมาตรฐานในการทำนายพฤติกรรม วิเคราะห์กลุ่ม และทำวิจัยเพื่อบอกลักษณะพัฒนาการของเด็ก โดยใช้อายุทางปฏิทินเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ยังมีบทบาทมากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก เพราะการจัดกิจกรรมนั้นต้องจัดทำให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน

3.1.2 ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางสติปัญญา

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) จีน เพียต์ (Jean Piaget 1896-1982) นักจิตวิทยาชาวสวิสที่เป็นที่รู้จักในฐานะผู้เชี่ยวชาญในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา เกิดที่เมืองนู ชาเทล (Neuchatel) หนังสือและบทความทั้งหมด ซึ่งเป็นผลงานของเขาเกี่ยวข้องกับความจริงเติบโตและพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นถึงความสำคัญของความเป็นมนุษย์ อยู่ที่มนุษย์ มีความสามารถในการสร้างความรู้ผ่านการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเด็กตั้งแต่แรกเกิด ความสามารถนี้ คือ การปรับตัวเป็นกระบวนการที่เด็กสร้างโครงสร้างความคิด โดยการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม 2 ลักษณะ คือ เด็กพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยซึมซับประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างสติปัญญา ตามสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้างความคิด ความเข้าใจ ความสามารถนี้เป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างทางสมอง นอกจากนี้เพียเจต์เน้นเรื่องการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ในการเข้าสังคมนั้นๆ อิทธิพลของทฤษฎีนี้มีบทบาทในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คือ ให้เด็กเรียนรู้โดยให้ออกาสเด็กในการเล่น สำรวจ ทดลอง มีโอกาสเลือกตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ในการเรียนรู้ตามแนวความคิดของเพียเจต์ ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของกระบวนการเกิดความสมดุลของโครงสร้างความคิดและความเข้าใจระหว่างการซึมซับประสบการณ์และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

ภาพที่ 2 ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของกระบวนการเกิดความสมดุลของโครงสร้างความคิดและความเข้าใจระหว่างการซึมซับประสบการณ์และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

จากภาพที่ 2 การซึมซับประสบการณ์ (assmilation) คือ กระบวนการที่อินทรีย์ได้ดูดซึมสิ่งแวดล้อมจากประสบการณ์เดิมของตนเอง ขอบเขตของการดูดซึมนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของอินทรีย์นั้นๆ ส่วนการปรับโครงสร้างสติปัญญา (accommodation) เป็นกระบวนการควบคู่ไปกับการซึมซับประสบการณ์ เมื่อสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสติปัญญาในอินทรีย์จึงต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม หน่วยที่มีการปรับตัวนี้ เพียเจต์ เรียกว่า สกีม่า (schema) ทั้งนี้หมายความว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลช่วยให้เด็กเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจและปรับโครงสร้างสติปัญญากับสภาพแวดล้อมของเขา พัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเพียเจต์ เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้

ตารางที่ 2.1 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

อายุ (ปี)	ขั้น	พัฒนาการ
0-2	ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor)	เด็กเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัส เช่น ปาก หู ตา สิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นต้น
2-6	ความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Intuitive or Peroperational)	เรียนรู้ภาษาพูด สัญลักษณ์ เครื่องหมาย ท่าทางในการสื่อความหมาย รู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน (representation) โครงสร้างสติปัญญาแบบง่าย ๆ สามารถหาเหตุผลอ้างอิงได้ มีความเชื่อในความคิดของตนเองอย่างมาก ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) เลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่
7-11	ปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operations)	รับรู้รูปธรรมได้ดี ใช้เหตุผล สร้างกฎเกณฑ์ เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เป็นนามธรรม
11-16	ปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operations)	รู้จักคิดหาเหตุผล มีระบบ คาดคะเน ตั้งสมมุติฐาน แก้ปัญหา พัฒนาสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ มีความคิดเท่าผู้ใหญ่

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner's View) ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) เป็นนักจิตวิทยา (psychologist) และผู้เชี่ยวชาญทางสติปัญญา (intelligence expert) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญา (Theory of Multiple Intelligence - MI) โดยใช้หลักการวิวัฒนาการทางชีววิทยา (biological evolution) จำแนกความสามารถหรือสติปัญญาของคนเอาไว้ 7 ประเภท และต่อมาเขาเพิ่มอีก 1 ประเภท เรียกว่า สติปัญญาด้านรักธรรมชาติ (naturalistic) ต่อมาเพิ่มขึ้นอีก 1 ประเภท คือ สติปัญญาด้านการ

ดำรงชีวิต (existential Intelligence) รวมทั้งหมด 9 ด้าน (Sternberg, 1998) ซึ่งการ์ดเนอร์เชื่อว่าสมองของมนุษย์ได้แบ่งเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนได้กำหนดความสามารถที่ค้นหาและแก้ปัญหาที่เรียกว่า “ปัญญา” ซึ่งมีหลายๆ อย่างถือกำเนิดมาจากสมองเฉพาะส่วนแตกต่างกัน ซึ่งสติปัญญาทั้ง 9 ด้าน มีดังนี้

- สติปัญญาด้านภาษา (linguistic Intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถทางภาษาสูง อาทิ นักเล่านิทาน นักพูด (ปาฐกถา) ความสามารถใ้ภาษาในการหว่านล้อม การอธิบาย กวี นักเขียนนวนิยาย นักเขียนบทละคร บรรณารักษ์ นักหนังสือพิมพ์ นักจิตวิทยา

- สติปัญญาด้านตรรกและคณิตศาสตร์ (logical/mathematics intelligence) หมายถึง กลุ่มผู้ที่มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข อาทิ นักบัญชี นักคณิตศาสตร์ นักสถิติ กลุ่มผู้ให้เหตุผลที่ดี อาทิ นักวิทยาศาสตร์ นักตรรกศาสตร์ นักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ กลุ่มผู้ที่มีความไวในการเห็นความสัมพันธ์แบบแผนตรรกวิทยา การคิดเชิงนามธรรม การคิดที่เป็นเหตุผล (cause-effect) และการคิดคาดการณ์ (if-then) วิธีการใช้ในการคิด ได้แก่ การจำแนกประเภท การจัดหมวดหมู่ การสันนิษฐาน การสรุป การคิดคำนวณ การตั้งสมมุติฐาน

- สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (visual/spatial intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถมองเห็นภาพของทิศทาง แผนที่ ที่กว้างไกล อาทิ นายพรานป่าผู้นำทาง พวกเดินทางไกล รวมถึงผู้ที่มีความสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ มองเห็นแสดงออกเป็นภาพรูปร่างในการจัดการกับพื้นที่ เนื้อที่ การใช้สี เส้น พื้นผิว รูปร่าง อาทิ สถาปนิก มัณฑนากร นักประดิษฐ์ ศิลปินต่างๆ

- สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (bodily/kinesthetic intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ร่างกายของตนเองแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก อาทิ นักแสดงละคร-ภาพยนตร์ นักแสดงท่าเต้น นักกีฬา นาฏกร นักฟ้อนรำทำเพลง และผู้ที่มีความสามารถในการใช้มือประดิษฐ์ เช่น นักปั้น นักแกะสลัก รวมถึงความสามารถทักษะทางกาย เช่น ความคล่องแคล่ว ความแข็งแรง ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่น ความประณีต และความไวทางประสาทสัมผัส เป็นต้น

- สติปัญญาด้านดนตรี (musical/rhythmic intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถทางดนตรี ได้แก่ นักแต่งเพลง นักดนตรี นักวิจารณ์ดนตรี รวมถึงความไวในเรื่องจังหวะ ทำนอง เสียง ตลอดจนความสามารถในการเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรี

- สติปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal intelligence) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความสามารถในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถในการรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำให้อุคนหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติตาม

- สติปัญญาด้านตน หรือการเข้าใจตนเอง (intrapersonal intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้จากความรู้สึกตนนี้

ความสามารถในการรู้จักตนเอง อาทิ การรู้จักตนเองตามความเป็นจริง เช่น มีจุดอ่อน จุดแข็งในเรื่องใด มีความรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตนเอง มีความสามารถในการฝึกฝนตนเอง และเข้าใจตนเอง

- สติปัญญาด้านการรักธรรมชาติ (naturalistic intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนร่วมช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของ เข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสสาร

- สติปัญญาด้านการดำรงชีวิต (existential intelligence) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการไตร่ตรอง คำนึง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ เข้าใจการกำหนดของชีวิต และการรู้เหตุผลของการดำรงชีวิตอยู่ในโลก

3) ทฤษฎีการเรียนรู้ เจอร์ลอม บรูเนอร์ (Jerome Bruner, 1969) ทฤษฎีของบรูเนอร์เน้นหลักการกระบวนการคิด ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 4 ข้อ คือ แรงจูงใจ (motivation) โครงสร้าง (structure) ลำดับขั้นความต่อเนื่อง (sequence) และการเสริมแรง (reinforcement) สำหรับในหลักการที่เป็นโครงสร้างของความรู้ของมนุษย์ บรูเนอร์แบ่งขั้นพัฒนาการคิดในการเรียนรู้ของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นด้วยกัน ซึ่งคล้ายคลึงกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ดังนี้

- ขั้นการกระทำ (enactive stage) เด็กเรียนรู้จากการกระทำและการสัมผัส

- ขั้นคิดจินตนาการหรือสร้างมโนภาพ (piconic stage) เด็กเกิดความคิดจากการรับรู้ตามความเป็นจริง และความคิดจากจินตนาการด้วย

- ขั้นใช้สัญลักษณ์และคิดรวบยอด (symbolic stage) เด็กเริ่มเข้าใจเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัว และพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็น

3.1.3 ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางอารมณ์จิตใจ

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (sigmund freud) ฟรอยด์ได้ให้ความสำคัญของเด็กวัย 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิต เขาเชื่อว่าวัยนี้เป็นรากฐานของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ และบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเด็กที่สุด คือ แม่ จะเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพและสุขภาพจิตของเด็ก ฟรอยด์ได้พัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่น โดยให้ชื่อว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศ (psychosexual development) ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพของร่างกาย โดยร่างกายจะเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพของร่างกาย โดยร่างกายจะเปลี่ยนแปลงบริเวณแห่งความพึงพอใจ เป็นระยะๆ ในช่วงอายุต่างๆ กัน และถ้าบริเวณแห่งความพึงพอใจต่างๆ นี้ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ เด็กจะมีพัฒนาการที่ดีและสมบูรณ์ แต่ในทางตรงกัน

ข้าม ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองเต็มที่ ก็จะทำให้เกิดการสะสมปัญหาและแสดงออกเมื่อเด็กโตขึ้น ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 ลำดับขั้นพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์ (Freud' s psychosexual stages)

อายุ (ปี)	ขั้น	พัฒนาการ
0-1	ความพอใจอยู่ในบริเวณปาก (oral)	สนใจบริเวณปาก ปากนำความสุขเมื่อได้ดูดอาหารสนองความต้องการของความหิว ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดความคับข้องใจ
1-3	ความพอใจอยู่ที่บริเวณทวารหนัก (awal)	ระยะขยับถ่าย เรียนรู้การขยับถ่าย เด็กไม่ถูกบังคับเกิดความพอใจไม่ขัดแย้ง ไม่เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์
3-6	ความพอใจอยู่ที่อวัยวะเพศ (phallic)	ระยะที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะสืบพันธุ์ สนใจ อยากรู้อยากเห็นสภาพร่างกายแตกต่างไปตามเพศ เรียนรู้บทบาททางเพศของตน

นอกจากนี้ฟรอยด์ยังกล่าวถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพไว้ด้วยว่าบุคลิกภาพประกอบไปด้วย อิด (Id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (super ego) ซึ่งการทำงานของบุคลิกภาพอยู่ภายใต้พลัง 3 สิ่งนี้

อิด (id) คือ บุคลิกภาพส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึก เป็นแรกผลักดันตามธรรมชาติที่สั่งให้มนุษย์กระทำการต่างๆ เพื่อให้ได้ตามที่ตนต้องการ เป้าหมาย id คือ ความพึงพอใจ (pleasure principle)

อีโก้ (ego) คือ บุคลิกภาพส่วนที่มนุษย์พัฒนาขึ้นจากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เป็นส่วนที่ควบคุมให้มนุษย์ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยใช้หลักแห่งความจริง (reality principle)

ซูเปอร์อีโก้ (super ego) คือ บุคลิกภาพที่มนุษย์พัฒนาขึ้นจากค่านิยมและมาตรฐาน จริยธรรมของบิดามารดา เป็นส่วนที่ควบคุมให้มนุษย์เลือกทำแต่สิ่งที่ตนคิดว่าดี (ego ideal) และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ขัดต่อมาตรฐานจริยธรรมของตน (conscience) บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี คือ บุคคลอีโก้ (ego) สามารถปรับให้เกิดความสมดุลระหว่างแรงขับตามธรรมชาติของอิด (id) กับมาตรฐานจริยธรรมของซูเปอร์อีโก้ (super ego)

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ของอีริกสัน (Erik Erikson, 1902-1994) อีริกสันได้เน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของอายุเด็ก ประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่างๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนพอใจในช่วงอายุนั้นเด็กก็จะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดีและเหมาะสมและพัฒนาครอบคลุมถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งพัฒนาการของมนุษย์มีแปดขั้น สำหรับสามขั้นแรกมีความเกี่ยวข้องกับวัยของเด็กปฐมวัย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 ลำดับขั้นพัฒนาการบุคลิกภาพของอีริกสัน

อายุ (ปี)	ขั้น	ความสัมพันธ์กับบุคคล	พัฒนาการ
แรกเกิด-1	ความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ (trust versus mistrust)	พ่อ แม่ ผู้เลี้ยงดู	ทารกจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับและสามารถให้ความเชื่อใจเป็นมิตรแก่คนอื่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม การให้อาหาร หรือวิธีการเลี้ยงดูต่างๆ จะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพของความเป็นมิตร เปิดเผย และเชื่อถือไว้เนื้อเชื่อใจต่อสภาพแวดล้อมและบุคคลต่างๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กก็จะพัฒนาบุคลิกภาพของความตระหนี่ตัวปกปิดไม่ไว้วางใจ และมักมองโลกในแง่ร้าย
2-3	การควบคุมด้วยตนเองหรือสงสัย/อาย (autonomy versus doubt or shame)	พ่อ แม่ ผู้เลี้ยงดู	เด็กวัยนี้เริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง สามารถควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะสามารถทำงานง่ายๆ เหมาะสมกับวัยของเด็กให้สำเร็จด้วยตนเอง เช่น การหยิบอาหารเข้าปาก เดิน วิ่ง หรือเล่นของเล่น ซึ่งถ้าพ่อแม่บังคับหรือห้ามไม่ให้เด็กกระทำสิ่งใดด้วยตนเองหรือเข้มงวดเกินไปจึงทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนไม่สามารถทำอะไรได้อย่างถูกต้องและได้ผล เกิดความย่อท้อชอบฟังผู้อื่น
3-6	การริเริ่ม หรือรู้สึกผิด (initiative versus guilt)	ครอบครัว	ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่ม หรือความรู้สึกผิด (Sense of vs. of Guilt) เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียกสิ่งต่างๆ รอบตัวเอง เด็กมีการเลียนแบบผู้อยู่ใกล้ชิดหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ เด็กเริ่มเรียนรู้และยอมรับค่านิยมของครอบครัวและสิ่งถ่ายทอดสู่เด็ก ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการค้นหา ก็จะส่งผลไปสู่ความคับข้องใจที่ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและความรู้สึกผิดติดตัว

ขั้นพัฒนาการที่หนึ่งถึงสามมีความเกี่ยวข้องกับวัยของเด็กปฐมวัย เด็กมีความสัมพันธ์กับแม่ พ่อแม่ และครอบครัว ดังนั้น พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพเด็กในวัยนี้เป็นอย่างมาก เด็กมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ในวัยผู้ใหญ่ได้ ขึ้นอยู่กับรากฐานพัฒนาการในวัยนี้เป็นสำคัญ

3.1.4 ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางสังคม

1) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลนั้น มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นบุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ โดยผู้เรียนจะทำการลอกเลียนแบบจากตัวแบบ การเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การสังเกต การตอบสนองและปฏิกิริยาต่างๆ ของตัวแบบ สภาพแวดล้อมของตัวแบบ ผลการกระทำ คำบอกเล่าและความน่าเชื่อถือของตัวแบบได้ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ของการเลียนแบบของเด็ก ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังนี้

- กระบวนการดึงดูดความสนใจ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กได้สังเกตตัวแบบและตัวแบบนั้นดึงดูดใจให้เด็กสนใจที่จะเลียนแบบ ควรเป็นพฤติกรรมง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน ง่ายต่อการเอาใจใส่ของเด็กที่เกิดการเลียนแบบและเกิดการเรียนรู้

- กระบวนการคงไว้ คือ กระบวนการบันทึกหรือเก็บเป็นความจำ การที่เด็กจะต้องมีความแม่นยำในการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินเก็บเป็นความจำ ทั้งนี้เด็กดึงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบออกมาใช้กระทำตามโอกาสที่เหมาะสม เด็กที่มีอายุมากกว่าจะเรียนรู้จากการสังเกตการกระทำที่ฉลาดของบุคคลอื่นๆ ได้มากกว่า โดยประมวลไว้ในลักษณะของภาพพจน์ และในลักษณะของภาษาและเด็กโตขึ้นนำประสบการณ์และสัญลักษณ์ต่างๆ มาเชื่อมโยงและต่อมาจะการใช้การเรียนรู้มีเทคนิคที่นำมาช่วยเหลือความจำ คือ การท่องจำ การทบทวน หรือการฝึกหัด และการรวบรวมสิ่งที่เกี่ยวข้องกันในเหตุการณ์ ซึ่งจะช่วยให้เขาได้เก็บสะสมความรู้ไว้ในระดับซึ่งสามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ

- กระบวนการแสดงออก คือ การแสดงผลการเรียนรู้ด้วยการกระทำ คือ การที่เด็กเกิดผลสำเร็จในการเรียนรู้จากตัวแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมได้จากการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวออกมา เป็นการกระทำออกมาในรูปของการใช้กล้ามเนื้อ ความรู้สึกด้วยการกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ ดังนั้นเด็กจำเป็นต้องลองทำหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการแล้วเขาก็จะได้รับทราบผลของการกระทำจากประสบการณ์เหล่านั้น เพื่อนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย สิ่งนี้จะทำให้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เด็กที่มีอายุมากกว่าจะมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงและสามารถควบคุมได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

- กระบวนการจูงใจ คือ กระบวนการเสริมแรงให้กับเด็กเพื่อแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ถูกต้อง โดยเด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวแบบที่จะมาจากบุคคลที่มีชื่อเสียง

มากกว่าบุคคลที่ไม่มีชื่อเสียง จากการเลียนแบบตัวแบบที่มาจากบุคคลที่เป็นเพศเดียวกับเด็กมากกว่าจะเป็นเพศตรงข้ามกันจากการเลียนแบบตัวแบบที่เป็นรางวัล เช่น เงิน ชื่อเสียง สถานภาพทางเศรษฐกิจสูง จากพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกลงโทษ มีแนวโน้มที่จะไม่ถูกนำมาเลียนแบบ และจากการที่เด็กได้รับอิทธิพลจากตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงกับเด็ก ได้แก่ อายุ หรือสถานภาพทางสังคม

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอเรนส์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ เป็นการศึกษาแบบระยะยาว (longitudinal study) และได้ตั้งทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ประกอบด้วยระดับความคิดทางจริยธรรม 3 ระดับ ในแต่ละระดับ แบ่งเป็น 3 ขั้น ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.4 ระดับขั้นเหตุผลจริยธรรมของ โคลเบอร์ก

อายุ (ปี)	ขั้นเหตุผลจริยธรรม	อายุ (ปี)	ระดับจริยธรรม
2-7	หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ	2-10	เริ่มมีจริยธรรม
7-10	หลักการแสวงหารางวัล		
10-13	หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ	10-16	มีจริยธรรมตามกฎหมาย
13-16	หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม		
16 ปีขึ้นไป	หลักการทำตามคำมั่นสัญญา	16 ปีขึ้นไป	มีจริยธรรมของตนเอง
ผู้ใหญ่	หลักการยึดอุดมคติสากล		

ระดับที่ 1 : เริ่มมีจริยธรรม มีลักษณะทำตามคำสั่งที่กำหนดว่าดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่จะมองผลของการกระทำว่าได้รับความเจ็บปวดหรือความพึงพอใจและจะทำตามกฎหมายที่ผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้ แบ่งเป็นดังนี้

ขั้นที่ 1 เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 เด็กจะเลือกทำแต่สิ่งที่น่าสนใจ (การแสดงหารางวัล) มาให้ตนเองเท่านั้น ถือเกณฑ์ การแลกเปลี่ยนและกัน เด็กปฐมวัยอยู่ใน 2 ขั้นนี้ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กเด็กจะอยู่ในขั้นหลบหลีก การลงโทษ กล่าวคือ ตามเหตุผลทางจริยธรรม การที่เด็กทำตามทีพ่อแม่สั่งสอนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะเด็กไม่ต้องการถูกลงโทษให้ได้รับความเจ็บปวด จึงละเว้นในสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกว่าไม่ควรทำ ดังนั้นในการอบรมปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก พ่อแม่ควรเป็นตัวแบบที่สำคัญ เพราะเด็กเลียนแบบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การพัฒนาทางด้านจริยธรรมของเด็กขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตนของบิดาและมารดา

ระดับที่ 2 : มีจริยธรรมตามกฎหมายตามประเพณีนิยม

ขั้นที่ 3 เกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องอยู่ที่ผู้อื่นเห็นชอบการทำดี คือ ทำสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นพอใจช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้สังคมยอมรับ

ขั้นที่ 4 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่ความเป็นระเบียบของสังคม และการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ทำตามหน้าที่ของตน รักษากฎเกณฑ์

ระดับที่ 3 : ระดับมีจริยธรรมของตนเอง มีลักษณะพยายามกำหนดหลักการทางจริยธรรมที่ต่างไปจากกฎเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 5 คิดถึงกฎที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ยอมรับกฎเกณฑ์ส่วนรวม

ขั้นที่ 6 คำนึงถึงหลักจริยธรรม ตัดสินความถูกต้องจากจริยธรรมที่ตนยึดถือจากสามัญสำนึกของตนเองจากเหตุผล คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ไม่คล้อยตามสังคม

จากแนวคิดขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางร่างกายของกีเซล ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางสติปัญญาของจีน เพียเจต์ ไฮเวิร์ต การ์ดเนอร์ และเจอร์ลอม บรูเนอร์ ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางอารมณ์จิตใจของซิกมันด์ ฟรอยด์ และอิริคสัน ทฤษฎีธรรมชาติความเจริญทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ซึ่งทุกทฤษฎีอธิบายธรรมชาติความเจริญของมนุษย์ มีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น การสร้างความเข้าใจในแนวคิดทางทฤษฎีขั้นพื้นฐานทางจิตวิทยาเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยทำการจัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

3.2 นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

นักวิชาการศึกษาปฐมวัยให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัย ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสในการจัดกระทำกับสื่อวัสดุ และการได้รับประสบการณ์จากการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก (วัฒนา บุญญฤทธิ์ และอัญชติ ไสยวรรณ, 2549 หน้า 128-136) สำหรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีประเภทสื่อวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่นำมาใช้ดังกล่าวแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 วัสดุ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่นำมาใช้ประกอบการสอนและการทำกิจกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น กระดาษสี กระดาษชนิดต่างๆ กาว สี หนังสือภาพ อุปกรณ์ของเล่น เทปเสียง ฯลฯ ซึ่งวัสดุเหล่านี้จะจัดไว้ให้เด็กทำกิจกรรมในช่วงเวลาต่างๆ ในกิจกรรมประจำวัน และจัดไว้ที่มุมการเล่นส่วนครูจะใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อกระตุ้น ได้รับความสนใจ และใช้สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หลักการเลือกวัสดุที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยมีดังนี้

ตารางที่ 2.5 หลักการเลือกวัสดุการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้

หลักการเลือกวัสดุ	การนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้
- เป็นสิ่งของที่น่านสนใจ	- ใช้เป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นความสนใจใคร่รู้และท้าทายให้เด็กอยากจับต้อง
- มีความหลากหลาย	- สนับสนุนการตัดสินใจเลือกและตอบสนองความสนใจที่แตกต่างกัน
- มีความพอเพียง	- ความหลากหลายทำให้เกิดความคิดจินตนาการและสร้างสรรค์
- เน้นวัสดุในธรรมชาติและในห้องถิ่น	- จัดสื่อวัสดุที่พอเพียงกับจำนวนผู้ใช้และกิจกรรมที่วางแผน
- มีความปลอดภัย	- สร้างความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต เห็นคุณค่าของสิ่งของและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ
- มีความสอดคล้อง	- ใช้วัสดุปลอดภัยจากสารพิษ และสอนให้เด็กใช้วัสดุอย่างระมัดระวัง
- ใช้ได้หลายวัตถุประสงค์และนำมาใช้ใหม่	- เลือกใช้วัสดุที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก
- เป็นของที่ไม่สำเร็จรูป	- ใช้สนับสนุนการทำกิจกรรมของเด็ก ขณะเดียวกันสามารถนำมาพัฒนาพฤติกรรมอื่นในขณะเดียวกันได้ เช่น นิยัความประหยัด การใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า การใช้สิ่งของที่เกิดประโยชน์สูง และการนำมาใช้ใหม่
	- เป็นสิ่งที่ไม่ให้ความเพลิดเพลินและความรู้ควบคู่กัน
	- ของเล่นสำหรับเด็กควรเป็นของชนิดที่นำมาเล่นได้หลากหลายวิธี

3.2.2 อุปกรณ์การศึกษา หมายถึง สิ่งช่วยสอนประเภทเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องเล่น เทปบันทึกเสียง เครื่องเล่นเทปบันทึกภาพ เครื่องเล่นแผ่นบันทึกเสียงและภาพ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันมีการนำอุปกรณ์สิ่งช่วยสอนมาใช้ในสถานศึกษาปฐมวัยอย่างหลากหลาย โดยใช้วัตถุประสงค์หลายประการ ในวัตถุประสงค์หลักๆ คือ การนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน เป็นอุปกรณ์ที่เด็กได้สร้างความคุ้นเคยเพื่อความสอดคล้องในวิถีชีวิตปัจจุบันแต่มีสถานศึกษาบางแห่งที่เน้นการโฆษณาที่แสดงถึงการมีอุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ เพื่อแสดงถึงการมีอุปกรณ์ที่ทันสมัย โดยไม่แสดงจุดเน้นถึงการนำมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

สำหรับเทคโนโลยีการศึกษาประเภทอุปกรณ์ที่นิยมใช้ในสถานศึกษาปฐมวัยตามที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ซึ่งได้แก่ อุปกรณ์ประเภทวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นแถบบันทึกเสียง และบันทึกภาพ สื่อการสอนต่างๆ ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้จะให้ทั้งความรู้และความบันเทิงควบคู่กันไป ดังนั้นการนำอุปกรณ์การศึกษามาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กจึงควรคำนึงถึงหลักการเลือกอุปกรณ์ ที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วย

3.2.3 วิธีการทางการศึกษา หมายถึง วิธีดำเนินการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ในที่นี้จะกล่าวถึงเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 2 วิธี คือ วิธีการในการจัดการเรียนรู้ และวิธีการในการประเมินผลการเรียนรู้

1) เทคโนโลยีทางการศึกษาประเภทวิธีการด้านการจัดการเรียนรู้ที่จัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมในปัจจุบันได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งนวัตกรรมที่มีการเผยแพร่กันอย่างกว้างขวางและมีการนำไปใช้ในสถานศึกษาปฐมวัย โดยการเลือกใช้เป็นบางส่วนของกิจกรรม หรือนำไปใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับวิธีอื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ หรือเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบางประการตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา

สำหรับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นิยมใช้ในสถานศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาในปัจจุบันมีหลากหลายวิธี โดยสถานศึกษาสามารถเลือกใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ทั้งนี้การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประเด็นสำคัญ คือ วิธีการนั้นจะต้องยึดหลักการดังนี้

- (1) ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจากการเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตน
- (2) รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส
- (3) ได้ปฏิสัมพันธ์กับสื่อวัสดุ
- (4) ทำงานร่วมกับผู้อื่น

2) การประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น การวัดและประเมินผลถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ สำหรับการวัดและประเมินผลในระดับปฐมวัยนั้นเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดวัตถุประสงค์หรือไม่ ทั้งนี้ผลที่ได้จะนำไปสู่การพิจารณาวิธีการจัดประสบการณ์ของครูว่าเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ จะต้องปรับปรุงอย่างไร และถ้าหากผลที่เกิดกับผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด จะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดผู้เรียนต่อไป

สำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนวัตกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบัน คือ การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ทั้งนี้ นักการศึกษาอธิบายว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด กระบวนการ ความรู้สึก พฤติกรรม และผลการปฏิบัติงาน จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงจากงานที่ทำจริงทำให้ทราบว่าผู้เรียนทำอย่างไร (วิธีการ) ทำไม่จึงทำเช่นนั้น และผลที่เกิดมีคุณภาพเพียงไร (คุณภาพของผลงาน) ดังนั้นการประเมินตามสภาพจริงจึงทำให้เห็นผลการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ กระบวนการ และความรู้สึก ตลอดจนทักษะที่นำความรู้มาใช้ การประเมินตามสภาพจริงเป็นกระบวนการที่เน้นการประเมินในการปฏิบัติโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือในการสนับสนุน

จะเห็นได้ว่าในการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมเนื่องจากมีพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้มากกว่าในอดีต แต่การนำมาใช้นั้น ผู้ใช้จะต้องพิจารณาถึงหลักแห่งการนำมาใช้ คือ หลักแห่งความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาของสถานศึกษา และจุดประสงค์เฉพาะที่ต้องการพัฒนาเด็ก ทั้งนี้การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้นั้นต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก มิใช่เพียงเพื่อการแสดงให้เห็นถึงความทันสมัย โดยการขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีนั้น

3.3 การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ (เยาเวพา เดชะคุปต์ และคณะ, 2550 หน้า 93-96) ดังนี้

3.3.1 หลักการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์เล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
- 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

3.3.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10) จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3.3.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

1) กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

(1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ การกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็กในแต่ละวัน กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้องกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล รายกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังกายมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

(2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

(3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ชื่อสัตย์ ประหยัด เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตน ตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ตัดสินใจเลือก ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

(4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่ายทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวมเก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ เป็นต้น

(5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนกเปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กเล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

(6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

(7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ เป็นต้น

4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ได้มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านให้คำจำกัดความ และความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้อย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

เฮอริชเบิร์ก (Herzberg อ้างถึงใน ประพันธ์ ทองสีด้า, 2547 หน้า 62) กล่าวว่าความพึงพอใจในงานเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่องานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนอย่างเพียงพอ

กอร์ดอน (Gordon อ้างถึงใน ประพันธ์ ทองสีด้า, 2547 หน้า 59) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน คือ ปฏิกริยาของความรู้สึก อารมณ์ที่เป็นผลจากการรับรู้ในการประสบผลสำเร็จของงานคนๆ หนึ่ง และคุณค่าของความสำเร็จนั้นมีค่าเทียบเท่ากับความต้องการพื้นฐานของคนๆ นั้น ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานหลายปัจจัย เช่น ความอิสระ ความยืดหยุ่น ความรับผิดชอบ เงินเดือน ความก้าวหน้าในงาน โอกาส และนโยบายขององค์กร เหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน เป็นต้น

จากการให้ความหมายของความพึงพอใจในงานข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ภาวะของความพึงพอใจเป็นภาวะของการมีอารมณ์ในทางบวก หรือเป็นทัศนคติของบุคคลทางบวกที่มีต่องาน ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจากงานที่ปฏิบัติอยู่

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งความต้องการอันเป็นสิ่งจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในงานในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

เทพพนม เมืองแมน (2545, หน้า 101) กล่าวถึงสิ่งจูงใจที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงาน มีดังนี้

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่
2. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับโอกาส ได้แก่ โอกาสในการสร้างชื่อเสียง ความมีอำนาจอิทธิพลจากการได้รับตำแหน่งดี ๆ
3. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับวัสดุ ได้แก่ อุปกรณ์ ความช่วยเหลือต่างๆ
4. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับการได้แสดงความสามารถ ได้แก่ การได้รับโอกาสให้แสดงความสามารถ อุดมคติโดยเสรี ความภาคภูมิใจในผลสำเร็จ สวัสดิการต่างๆ
5. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ สัมพันธภาพกับบุคคลในหน่วยงาน ความผูกพันและการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบัน
6. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับความมั่นคงและปลอดภัยทางสังคม ความมั่นคงในการทำงานและการมีหลักประกันของชีวิต

นอกจากนี้ ประพันธ์ ทองสีด้า (2547 หน้า 61-62) กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานจูงใจให้เกิดการทำงานประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. งานที่มีลักษณะท้าทายความสามารถ มีคนเป็นจำนวนมากที่ถูกจูงใจในการปฏิบัติงานจากงานที่มีลักษณะท้าทายความสามารถ ความน่าเบื่อหน่ายของงานทำให้เกิดการเก็บกด แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การจูงใจให้คนปฏิบัติงานให้เต็มกำลังความสามารถของเขา โดยทำให้งานมีลักษณะท้าทายความสามารถให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน คนบางคนจะถูกสร้างให้มีแรงจูงใจสูงถ้าถูกขอร้องให้ช่วยในการวางแผนและกำหนดสภาวะแวดล้อมในการปฏิบัติงาน คนยิ่งอยู่ในระดับสูงมากเท่าใดภายในองค์การ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานมากขึ้น ก็จะเป็นแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้นเท่านั้น

3. การให้การยกย่องและปรับปรุงสถานภาพ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชย และการปรับปรุงสถานภาพให้ดีขึ้นมีอยู่ในบุคคลทุกคน และคนทุกคนก็ต้องการยอมรับจากเพื่อนพ้อง และจากผู้บังคับบัญชาเหมือนกันหมดทุกคน และการยกย่องชมเชยนั้นต้องทำด้วยความจริงใจ และยึดหลักของการให้ว่าให้สำหรับผู้ที่มีการปฏิบัติงานเหนือกว่าชั้นเฉลี่ย ถ้าหากไม่เช่นนั้นก็จะเป็สิ่งที่ไม่น่าชื่นชอบสำหรับผู้รับ และจะเป็นที่เยะเย้ยจากบุคคลอื่น

4. การให้ความรับผิดชอบมากขึ้น และการให้อำนาจบารมีมากขึ้น คนเป็นจำนวนมากที่ทำงานภายในองค์การ และต้องการจะมีความรับผิดชอบ มีอำนาจบารมีขึ้นจากการเป็นผู้บังคับบัญชา และการจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีความคาดหวังว่าจะได้รับสิ่งเหล่านี้จากการทำงาน การใช้เทคนิคนี้ เช่น การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การให้อำนาจและการมอบความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมซึ่งเป็นเครื่องมือในการจูงใจให้คนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความมั่นคงและความปลอดภัย เช่น ความต้องการการหลุดพ้นจากความกลัว การไม่มีงานทำ การถูกลดตำแหน่ง และการสูญเสียรายได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่และแฝงอยู่ในจิตใจของคน

6. ความเป็นอิสระในการทำงาน คนทุกคนมีความปรารถนาที่จะมีอิสระในการกระทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตัวของเขาเองอยู่ทุกคน ความต้องการที่จะเป็นนายของตัวเองในการปฏิบัติงาน บางอย่างในคนบางคน เป็นความปรารถนาที่รุนแรงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง

7. โอกาสในด้านความเจริญเติบโตทางด้านส่วนตัว เนื่องจากคนส่วนมากต้องการหรือชอบที่จะมีการเจริญงอกงามหรือเจริญเติบโตทางด้านทักษะและความสามารถทางด้านวิชาชีพและประสบการณ์ ในองค์การต่างๆ ที่มีการให้การฝึกอบรมและมีโครงการการศึกษา การเดินทางเพื่อดูงานนอกสถานที่ การหมุนเวียนงาน และการสร้างประสบการณ์จากการทำงานและจากเครื่องมือต่างๆ ล้วนแต่ใช้วิธีการให้โอกาสในด้านความเจริญงอกงามส่วนบุคคล ซึ่งเป็นแรงจูงใจทั้งสิ้น

8. โอกาสก้าวหน้า คือ โอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เช่น การได้รับเลื่อนตำแหน่งให้ไปสู่ระดับที่สูงกว่าในองค์การ

9. เงินและรางวัลที่เกี่ยวกับงาน สำหรับคนบางคน เงินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงมากก็อาจจะเป็นแรงจูงใจสำหรับบุคคลนั้นได้

10. สภาพของการทำงานที่ดี ซึ่งรวมองค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านจิตใจของสภาพแวดล้อมในงาน

ทั้งนี้ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2532 หน้า 99-102) ได้เสนอทฤษฎีปัจจัยจูงใจ – ปัจจัยค้ำจุนหรือทฤษฎีองค์ประกอบคู่ที่สรุปถึงความต้องการของคนในองค์กร หรือการจูงใจในการทำงานว่า ความพอใจในงานที่ทำและความไม่พอใจในงานที่ทำไม่ได้มาจากปัจจัยกลุ่มเดียวกัน แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัยสองกลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) กับปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors)

1. ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานและความสำเร็จของงานโดยตรง ถ้ามีอยู่ก็จะเป็นสิ่งจูงใจหรือทำให้เกิดความพอใจในงานที่ทำอย่างมาก แต่ถ้าไม่มีไม่ได้หมายความว่าคนจะไม่มี ความพอใจในงานที่ทำ ปัจจัยเหล่านี้มีอยู่ 6 ชนิด ดังนี้

1.1 ความสำเร็จของงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำได้ดี เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จอย่างดี ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น และการแสดงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ส่งผลให้เป็นผลงานของบุคคล

1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) การได้รับการยอมรับนับถือ ไม่ว่าจะจากผู้บังคับบัญชา กลุ่มเพื่อน บุคคลในหน่วยงาน หรือจากบุคคลอื่นโดยทั่วไป ซึ่งการยอมรับนี้อาจจะอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย

1.3 ลักษณะของงาน (Work itself) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะของงาน เช่น อาจจะเป็นงานประจำ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นงานที่ง่ายหรือยากเกินไป

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบใหม่ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่

1.5 โอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (Advancement) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานะหรือตำแหน่งของบุคคลในองค์กร โดยมีการเพิ่มงานในความรับผิดชอบมากขึ้น

1.6 การพัฒนาตนเอง (Growth) หมายถึง การที่แต่ละบุคคลในองค์กรมีโอกาสได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญใหม่ๆ ให้กับตนเอง

2. ปัจจัยค้ำจุน เป็นปัจจัยที่เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่ทำให้คนไม่พอใจในงานที่ทำ หากว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในงาน แต่ปัจจัยเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งจูงใจให้คนทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มีอยู่ 7 ชนิด ดังนี้

2.1 เงินเดือนและค่าตอบแทน (Salary and Compensation) หมายถึง ความพึงพอใจในเงินเดือน หรือความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อเงินเดือนที่เพิ่มขึ้น

2.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงาน (Interpersonal relation) ได้แก่ การติดต่อพบปะกันไม่ว่าจะเป็นทางกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับผู้บังคับบัญชา (Superior) ผู้ใต้บังคับบัญชา (Subordinate) และเพื่อนร่วมงาน (Peers)

2.3 สถานภาพในการทำงาน (Status) หมายถึง ลักษณะของสถานะที่เป็นองค์ประกอบทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่องาน เช่น การมีเลขานุการ การมีรถประจำตำแหน่ง การมีอภิสิทธิ์ต่างๆ

2.4 นโยบายและการบริหารงาน (Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์การ เช่น การให้อำนาจแก่บุคคลในการให้เขาดำเนินได้สำเร็จ รวมถึงการติดต่อภายในขององค์การ นั่นคือ นโยบายขององค์การจะต้องเป็นที่แน่ชัดหรือให้บุคคลดำเนินงานได้ถูกต้อง

2.5 สภาพการทำงาน (Working conditions) หมายถึง สภาพทางกายภาพ อันได้แก่ แสง การถ่ายเทอากาศ อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ สิ่งแวดล้อมอื่นๆ รวมทั้งปริมาณงาน ตลอดจนเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำงาน

2.6 ความมั่นคงในงาน (Job security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงของงาน เช่น ระยะเวลาของงาน (tenure) ความมั่นคงหรือไม่มั่นคงขององค์การ

2.7 วิธีการบังคับบัญชา (Supervision - Technical) หมายถึง ความรู้ ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน หรือความยุติธรรมในการบริหารงานอาจรวมหมายถึง ความเต็มใจหรือไม่เต็มใจของผู้บังคับบัญชาในการที่จะให้คำแนะนำหรือมอบหมายความรับผิดชอบต่างๆ ให้แก่ลูกน้อง

จากแนวคิดของเฮอริชเบอร์ก แม้องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพอใจและไม่พึงพอใจจะมาจากองค์ประกอบที่ต่างกัน แต่องค์ประกอบทั้งสองนี้ย่อมไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ย่อมมีส่วนที่เกี่ยวข้องกันหรือคาบเกี่ยวกันบ้าง หรืออาจกล่าวได้ว่าปัจจัยค่าจูนนี้จะช่วยสนองความต้องการที่จะหลีกเลี่ยง (Avoidance needs) แต่ปัจจัยจูนใจจะช่วยสนองความต้องการอยากจะมีหรืออยากจะทำ (Approach needs) โดยปัจจัยค่าจูนนี้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของงาน (Job content) ที่มนุษย์ทำ

จากการศึกษาความพึงพอใจสามารถสรุปได้ว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้บุคคลใช้พลังงานไปเพื่อจุดมุ่งหมายที่ปรารถนาและสร้างความพอใจ ทั้งนี้เพราะบุคคลเมื่อมีความพอใจในการทำงานจะเกิดความตั้งใจในการทำงานและเต็มใจอุทิศเวลา แรงกาย และความคิดของตนเองเพื่อสนองความต้องการของหน่วยงาน โดยเฉพาะความพึงพอใจต่อสภาพการทำงาน ความมั่นคงในงาน การบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ การพัฒนาตนเอง และความสำเร็จของงาน

5. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงานและชุมชน

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากำกับและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้กระบวนการ 5 ประการ คือ ร่วมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการวิเคราะห์เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของบ้าน ชุมชน ให้มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรมีบทบาทสร้างและเชื่อมโยงให้บ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษารับทราบข้อมูลการจัดการศึกษา และการวัดประเมินผลทางการศึกษาอันจะส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นการสืบสานวัฒนธรรมเพื่อหล่อหลอมให้เด็กมีคุณภาพตามที่ชุมชนมุ่งหวัง (ส่วนส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการพัฒนากิจกรรมเยาวชน, 2551 หน้า 95-98)

5.1 ความสำคัญของบ้านและชุมชน นักวิชาการได้ให้ความหมายของบ้านและชุมชนไว้ ดังนี้

บ้าน หมายถึง สถานศึกษาแห่งแรกของเด็ก สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้จากบ้านสู่สถานศึกษาและจากสถานศึกษาสู่บ้าน

ชุมชน หมายถึง ส่วนราชการ เอกชน และแหล่งการเรียนรู้ ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นแหล่งที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้แก่เด็กในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความเป็นมาและสภาพความเป็นอยู่ของสังคม

พ่อแม่ ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาและพัฒนาการที่เหมาะสมแก่วัยและเป็นผู้เชื่อมโยงการเรียนรู้ของเด็กระหว่างบ้านกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการประสานงาน การให้บริการแนะนำการขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากบ้าน และชุมชน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ

5.2 ลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

5.2.1 การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและชุมชน

- 1) การเป็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2) การวางแผนพัฒนาศูนย์ฯ
- 3) การเป็นวิทยากร / ที่ปรึกษา
- 4) การประชุมและร่วมกิจกรรม
- 5) การเป็นคณะกรรมการผู้ปกครอง
- 6) การส่งเสริมการศึกษา สื่อวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา
- 7) การจัดแหล่งการเรียนรู้

- 8) การสร้างระบบเครือข่ายพัฒนาศูนยฯ
- 9) การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม คุณธรรม และวิชาชีพ

5.2.2 การสร้างความสัมพันธ์

- 1) แจ้งข่าวสารเหตุการณ์ ติดต่อ ปรระสานงาน
 - 2) แจ้งผลการพัฒนาการของเด็ก
 - 3) ประชุมชี้แจง (ปฐมนิเทศผู้ปกครอง)
 - 4) ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนยฯ
 - 5) การเยี่ยมบ้าน
 - 6) การศึกษานอกสถานที่จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
- ฯลฯ

5.2.3 บทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับบ้านและชุมชน

- 1) เยี่ยมเยียนปรึกษาหารือขอคำแนะนำจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และองค์กรประชาชนต่างๆ เช่น กรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนยฯ เชิญชวนผู้ปกครองให้เข้ามาร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของศูนยฯ
- 2) ส่งเสริมผู้ปกครองให้มีความรู้เพิ่มขึ้น เช่น จัดทำบอร์ด หรือมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละวัย ทั้งในเรื่องสิทธิเด็ก และเรื่องอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จัดมุมหนังสือนิทานสำหรับผู้ปกครองให้ผู้ปกครองได้ยืมไปอ่านให้เด็กได้รับฟัง เป็นต้น
- 3) เยี่ยมเยียนเด็กเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยขาดเรียนได้นำคำแนะนำผู้ปกครองในการตรวจรักษาและการป้องกัน
- 4) ร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกับศูนยฯ เช่น จัดงานวันแม่ งานวันเด็ก ฯลฯ
- 5) ร่วมประชุมกับคณะกรรมการพัฒนาการของเด็กหรือองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน ตำบล เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก
- 6) ศึกษาหาความรู้ในเรื่องพัฒนาเด็กเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมตามวัย
- 7) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานของศูนยฯพัฒนาเด็กเล็ก

ตอนที่ 2 มาตรฐานและหลักการในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีดังนี้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษาคูหาเด็ก อายุระหว่าง 3 - 5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่างๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เด็กเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาเด็กให้ได้รับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาจึงนับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบจะต้องตระหนัก และให้ความสนใจ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็ก (กระทรวงมหาดไทย, 2551, หน้า 4) ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดก็ตาม ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือเมืองพัทยาที่ดี ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่างๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และได้มาตรฐาน

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติ ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าว ได้รวบรวมและจัดทำขึ้นจำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วยดังนี้

1) ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2) ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ดังนี้

(1) ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้งจำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า - ออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ เป็นต้น

(2) สิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น

(3) ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

3) ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

4) ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การจัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

2.2 มาตรฐานด้านบุคลากร และการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกฯ และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากร ซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาทิ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหารและผู้ทำความสะอาด เป็นต้น โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานให้การศึกษาและพัฒนาการสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ด้านคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กมีดังนี้

2.2.1 บุคลากรซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร และผู้ทำความสะอาด ผู้ดูแลเด็กควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ มีวุฒิการศึกษาตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด มีสถานภาพเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานจ้างตามมาตราฐานทั่วไป หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานจ้างที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, มปป.) มีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) มีคุณสมบัติทั่วไป และคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตราฐานทั่วไป คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด
- 2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- 3) ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็ก หรือละเมิดสิทธิเด็ก
- 4) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
- 5) แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อ ร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ และไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด
- 6) มีระดับวุฒิภาวะ และบุคลิกลักษณะเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความรัก ความอ่อนโยน เชื่อต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเล็กอย่างเหมาะสม
- 7) เป็นบุคคลที่มีความรักเด็ก มีอุปนิสัยสุ่มเยือกเย็น และมีความขยันอดทน
- 8) มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2.2.2 บทบาทหน้าที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 1) สำรวจความต้องการของชุมชน ในการจัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ และฐานะการคลังของแต่ละท้องถิ่น
- 3) จัดทำแผนงานโครงการ และงบประมาณในการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งจัดทำบัญชีขอความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น
- 4) จัดทำประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 5) จัดทำระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 6) กำหนดแผนปฏิบัติการและงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกด้านอย่างต่อเนื่อง
- 7) ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ

2.2.3 บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1) ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็กเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย

2) ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของ และผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้นผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูด และกริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่นต่อเด็ก

3) สังเกต และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อจะให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติ และผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ และวิธีการแก้ไขได้ทัน่วงที

4) จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาด มีความปลอดภัย และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

5) ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง

6) มีการพัฒนาตนเองในทางวิชาการ และอาชีพ ใฝ่หาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาการ และทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและการจัดตั้งชมรมเครือข่ายสำหรับผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ดูแลเด็ก

7) รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูล ความรู้ และเครือข่ายการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน สมาคม และมูลนิธิต่างๆ และแหล่งข้อมูลความรู้ในชุมชน

2.3 การบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคล เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย และมาตรฐานทั่วไปหรือหลักเกณฑ์ที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และมาตรฐานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

2.4 ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร และผู้ทำความสะอาด ในด้านความรู้ ความสามารถให้เป็นไปตามมาตรฐาน

ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนด และเสนอผลการประเมินให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบการพิจารณาต่อสัญญาต่อไป

2.5 ด้านการบริหารจัดการ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ก็ได้บัญญัติไว้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดก็ได้ ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบกับแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำ โดยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชน ผู้ปกครองได้รับบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

2.6 มาตรฐานด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็ก

การศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาไปพร้อมๆ กัน เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3 – 5 ปี (ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น) เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.6.1 หลักการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมและอย่างต่อเนื่อง
- 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2.6.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

- 1) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน
- 6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีของเด็ก
- 7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่วางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้
- 9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน สนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ
- 10) จัดทำสารนิทัศน์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

2.7 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ ควรดำเนินการตามแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

2.7.1 จัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ ชี้นำให้เห็นประโยชน์และความจำเป็นของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเตรียมความพร้อมของเด็ก และชักชวนให้ชุมชนมีส่วนร่วมบริหาร และช่วยเหลือในระหว่างดำเนินการ

2.7.2 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็น ระยะเวลาๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ร่วมจัดกิจกรรมนันทนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและความผูกพันที่ดีต่อกันระหว่างศูนย์ฯ และชุมชน

2.7.3 มีการประสานงานและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ รับทราบ เพื่อที่จะมีผู้เข้ามาช่วยเหลือด้านต่างๆ ได้โดยการประชาสัมพันธ์ อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดทำเอกสาร คู่มือแผ่นพับ การออกไปเยี่ยมบ้านเด็ก ฯลฯ

2.7.4 มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันต่างๆ ของชุมชน เช่น สถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว เป็นต้น

2.7.5 จัดให้มีกองทุนส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อมาสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอาจขอรับการอุดหนุนจากงบประมาณต่างๆ ของหน่วยงานดังนี้

- 1) การสมทบหรือการอุดหนุนงบประมาณกองทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐบาล
- 3) การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรภาครัฐอื่น
- 4) การสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชน องค์กรการกุศล มูลนิธิ หรือมีผู้อุทิศให้
- 5) จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชน เกี่ยวกับการดำเนินงาน

ทิศทาง และแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองของเด็กเล็กที่จะเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6) จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในลักษณะไตรภาคี 3 ฝ่าย จากภาคส่วนต่าง ๆ คือ ภาคประชาชน หรือผู้แทนชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

พัชรี สิทธิพลากุล (2543) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความต้องการของครูที่มีต่อการใช้สื่อการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนเด็ก ระดับก่อนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่า สื่อการเรียนการสอนที่ใช้อยู่ส่วนใหญ่มาจากการผลิตของครูผู้สอน มุมหรือศูนย์การเรียนที่มีการใช้มาก คือ ศูนย์บล็อก สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุที่มีการใช้มากคือ รูปภาพ ส่วนประเภทเครื่องมือที่มีการใช้มาก คือ เครื่องเล่นเทปบันทึกเสียง สำหรับประเภทเทคนิควิธีการที่มีการใช้มากคือ การเล่นเกมและการสาธิต ซึ่งครูผู้สอนเด็ก ระดับก่อนประถมศึกษา มีความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่อง ความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนราคาเบาและสะดวกเหลือใช้ ส่วนด้านการปฏิบัติตามระบบการใช้สื่อการเรียนการสอนในเรื่องการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่อง เลือกสื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการด้าน

ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สำหรับความต้องการด้านการเตรียมการใช้สื่อการเรียนการสอนมีความต้องการในเรื่อง ศึกษาแผนการสอนก่อนการใช้ ส่วนความต้องการด้านประเมินผลการใช้มีความต้องการในเรื่อง สังเกตปฏิบัติการตอบสนองของผู้เรียนต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนตามมุมหรือศูนย์การเรียนรู้ประเภทต่างๆ ที่ครูผู้สอนเลือกในระดับต้นๆ ของมุมหรือศูนย์การเรียนรู้แต่ละประเภท ส่วนใหญ่จะเป็นของจริง หุ่นจำลอง และเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก

สัณห์พัฒน์ อรุณธารี (2544) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อในกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างระเบียบวินัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อในกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัยนี้ ผู้วิจัยพัฒนาแล้วประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ การจัดทำบรรยากาศ การจัดที่นั่ง การจัดป้ายนิเทศและการจัดมุมประสบการณ์ การจัดกิจกรรมและสื่อ ได้แก่ การเตรียมตัวเด็ก การดำเนินกิจกรรม และการเลือกใช้สื่อ และการสรุปและประเมินผล ได้แก่ การสอบถามความคิดเห็น การทำแบบทดสอบและการเสริมแบบ รูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบฉบับร่าง ที่ผู้ทรงคุณวุฒิและครูอนุบาลเห็นว่าขั้นตอนต่างๆ มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง และเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับเด็กปฐมวัย เมื่อนำมาปรับปรุงและทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย ผลปรากฏว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้นในขณะที่เข้ากิจกรรมเสรี ครูอนุบาลเห็นความสำคัญในรูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อเพื่อสร้างระเบียบวินัย เด็กปฐมวัยในกิจกรรมเสรีที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

นงลักษณ์ เนื้ออ่อน (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) สภาพการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านประเภทสารสนเทศ สารสนเทศที่ครูใช้ประกอบการสอนในระดับมาก คือ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือหลักสูตรและแผนภาพ สำหรับแหล่งสารสนเทศที่ครูใช้เพื่อประกอบการสอนในระดับมาก ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน ทีวี หนังสือพิมพ์และห้องสมุดโรงเรียน ประสบการณ์ในการสอน พบว่า มีการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนไม่แตกต่างกัน 2) ความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูมีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนในระดับมาก คือ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ้างอิง เอกสารคำสอน หนังสือคู่มือ หลักสูตร หนังสือพิมพ์ รูปภาพ แผนภูมิ แผนภาพ ภาพโฆษณา วิดีทัศน์ วัตถุบันทึกเสียงและของตัวอย่าง อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูประสบการณ์ในการสอน พบว่ามีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัญหาการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูมีปัญหาการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนในระดับมาก จากด้านประเภทสารสนเทศ คือ สารสนเทศมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการใช้ประกอบการเรียนการสอน ด้านแหล่งสารสนเทศนอกโรงเรียน คือ สารสนเทศที่มีบริการไม่เพียงพอต่อความต้องการ ด้านแหล่งสารสนเทศนอกโรงเรียน คือ

ไม่สะดวกในการเข้าใช้แหล่งสารสนเทศ และเมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอน จำแนกตามระดับที่สอน กลุ่มวิชาที่สอน ประสบการณ์ในการสอนและกลุ่มโรงเรียนที่สอน พบว่า ครูมีปัญหาการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการสอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประพันธ์ ทองสีด้า (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พบว่า ความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับมาก ส่วนการสนับสนุนจากหน่วยงานและชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ส่วนความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและการสนับสนุนจากหน่วยงานและชุมชนสามารถร่วมกันทำนุบำรุงการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ร้อยละ 40.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สินธพ อุ่นกอง (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเมืองชุม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ภาระหน้าที่ของชุมชนที่รับผิดชอบส่วนมากจะเป็นเรื่องของแรงงานและความร่วมมืออื่น ส่วนในเรื่องของงบประมาณและการระดมความคิดในการพัฒนาการศึกษา ชุมชนค่อนข้างมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนน้อยมากสภาพการดำเนินงานระหว่างชุมชนและโรงเรียนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้น ชุมชนให้ความสนใจและร่วมมือสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนมากขึ้น โรงเรียนเห็นถึงความสำคัญของชุมชนมากขึ้น ส่วนในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ ที่ชุมชนจะสามารถช่วยเหลือได้ และ ชุมชนมีความตระหนักถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม มีความพึงพอใจ มีความภาคภูมิใจ และเต็มใจให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอย่างสุดความสามารถ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิชาการ ปัจจุบันชุมชนเริ่มเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนมากขึ้น เช่น เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนและโรงเรียนอนุบาลเมืองชุมมีความสัมพันธ์ที่ดีในด้านของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการจัดกิจกรรมรูปแบบของสาธารณประโยชน์ ซึ่งในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ส่วนมากชุมชนจะช่วยเหลือในรูปแบบของแรงงานมากกว่าที่เป็นเงิน

กอบแก้ว อรุณพันธ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของครูโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเปรียบเทียบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การสอน

ที่แตกต่างกัน พบว่าครูซึ่งปฏิบัติการสอนเหล่านั้นมีการปฏิบัติในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าครูซึ่งปฏิบัติการสอนมีการปฏิบัติในการจัดประสบการณ์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นด้านการจัดประสบการณ์ การพัฒนาการด้านร่างกาย การพัฒนาการด้านอารมณ์ การพัฒนาการด้านสังคมนิสัย การพัฒนาการด้านความคิด การพัฒนาการด้านภาษา การพัฒนาการด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของครูซึ่งปฏิบัติการสอนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน และประสบการณ์แตกต่างกัน มีการจัดประสบการณ์ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย

นางลักษณ์ โกศรี (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย พบว่า 1) องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล มี 7 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านคุณภาพเด็ก ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัย และด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน 2) โมเดลโครงสร้างคุณภาพการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คุณภาพการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบจากมากไปน้อย คือ การบริหารจัดการ บุคลากร วิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ความปลอดภัย อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน และคุณภาพเด็ก 3) สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลจำแนกตามภูมิภาค พบว่า สภาพปัญหาการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ภาคใต้มีสภาพปัญหาการจัดการศึกษามากที่สุด รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคเหนือมีสภาพปัญหาการจัดการศึกษาน้อยที่สุด

รัชดา คงคาหลวง (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ของบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร ของผู้ที่ใช้บริการบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร มีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยมีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดกิจกรรมและเนื้อหามากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ของบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ที่ใช้บริการบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร อายุต่างก็มีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดการและสภาพแวดล้อม และด้านการประเมินผล

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ที่มาใช้บริการบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร ที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ที่มาใช้บริการบ้านหนังสือ กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยอยู่ต่างเขตกัน มีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรม และเนื้อหา ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดการและสภาพแวดล้อม และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิมพ์กานต์ ไม้วัฒนา (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพ และปัญหาในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารจัดการ: 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการวางแผนและนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการในสภาพปัจจุบันและความพร้อมของศูนย์เพื่อให้งานมีความสะดวก รวดเร็ว ทันสมัยและประหยัดเวลา 2) การพิจารณาคัดเลือกบุคลากรคำนึงถึงความสามารถ และความสนใจ 3) การจัดสรรงบประมาณในการจัดเตรียมอาคาร สถานที่ และการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด 4) การสนับสนุนบุคลากรด้วยการจัดให้ได้เข้ารับการอบรม สัมมนา หรือประชุมเชิงวิชาการโดยจัดให้มีการหมุนเวียนกันไปอบรม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน: 1) การจัดกิจกรรมยึดตามหลักพัฒนาการและความสนใจของเด็ก กิจกรรมมีลักษณะเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ มีระยะเวลาที่เหมาะสม และสามารถยืดหยุ่นได้ 2) บทบาทครูผู้ดูแลเด็กมีการคัดเลือก จัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ ครูผู้ดูแลเด็กเอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดในขณะที่เด็กทำกิจกรรม และส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็กในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ด้านการจัดสภาพแวดล้อม: 1) พื้นที่และบริเวณในการทำกิจกรรมและสื่อ อุปกรณ์มีการจัดวางเป็นสัดส่วนโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกต่อการใช้งานของเด็กปฐมวัย 2) สื่อ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้รับการตรวจสอบสภาพอย่างสม่ำเสมอ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน ได้แก่ 1) การวางแผนและนโยบาย ชุมชนสนับสนุนงบประมาณในการจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และการจัดส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม 2) ชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คัดเลือกสื่อ อุปกรณ์ และเป็นวิทยากรพิเศษ 3) การจัดสภาพแวดล้อมได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในด้านงบประมาณ การจัดสรรพื้นที่ และการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัย ปัญหาที่พบ: 1) ด้านการบริหารจัดการ ขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอต่อการจัดเตรียมอาคาร สถานที่ สื่อและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งบุคลากรมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมาก 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้ดูแลเด็กไม่มีการนำสื่อและอุปกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมที่เคยเข้ารับการอบรม สื่อและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการใช้งาน และเด็กไม่แบ่งสื่อ อุปกรณ์ให้เพื่อนร่วมกันใช้ 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพื้นที่จำกัด และขาดงบประมาณในการซ่อมบำรุงสื่อ อุปกรณ์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

และสนับสนุนจากชุมชน พบว่างบประมาณในการร่วมจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และการสนับสนุนบุคลากรมีจำกัดขาดข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ รวมทั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเท่าที่ควร

สุณี พิมพพันธ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กระบวนการพัฒนาบุคลากรศูนย์พัฒนา เด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ 1) การกำหนดความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ในประเด็นการประชุมปรึกษาหารือ การวางแผนสำรวจปัญหาและความต้องการ การสร้างกิจกรรม มีระบบติดตามใช้สารนิเทศ และใช้แบบสอบถามความคิดเห็น 2) การวางแผนการพัฒนาบุคลากรในประเด็น การกำหนดให้ครูพี่เลี้ยงนำข้อมูลมาจัดทำแผนงาน การจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี มีการแบ่งโครงสร้างหน้าที่ผู้รับผิดชอบ การสำรวจความต้องการ การจัดประชุมการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมรวบรวมข้อมูล และการจัดทำพัฒนางาน 3) การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในประเด็นจัดนิเทศภายใน ส่งเสริมศึกษาดูงาน ให้ครูพี่เลี้ยงทำวิจัยในชั้นเรียน จัดทำสื่อ แบ่งปันเทคนิคการสอนและให้คำแนะนำ จัดอบรมโดยวิทยากร จัดอบรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญ และจัดนิเทศภายนอก 4) การจัดวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณสนับสนุนพัฒนาบุคลากรในประเด็นมีทะเบียนคุมการเบิกจ่าย การจัดตู้เก็บวัสดุอุปกรณ์ การส่งเสริมมุมค้นคว้าหรือจัดทำห้องสมุด การส่งเสริมให้ครูพี่เลี้ยงสรุปโครงการ และการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวก และ 5) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาบุคลากรในประเด็นการจัดให้ครูทำแบบวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงไว้ในแผนการจัดเรียนรู้ การให้ความดีความชอบ การกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน การส่งเสริมให้จัดทำสารสนเทศสรุปผลการประเมิน และการจัดอบรมครูให้มีความรู้ในการสร้างเครื่องมือในการวัดผล

บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่มีปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ ปลั๊กให้บริการต่อกับคอมพิวเตอร์เน็ตบุ๊กมีจำนวนไม่เพียงพอ เครื่องคอมพิวเตอร์ติดไวรัสคอมพิวเตอร์ จำนวนเครื่องที่ให้บริการไม่เพียงพอ และเอกสารให้คำแนะนำการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศมีจำนวนไม่เพียงพอและข้อมูลไม่ละเอียด เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานที่ต่างๆ ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีปริมาณการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสูงกว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงกมล จงเจริญ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า

ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ อายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย มีประสบการณ์ทำงานด้านการดูแลเด็ก มากกว่า 10 ปี และทั้งหมดเคยรับการอบรมที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยทุกคนมีความภาคภูมิใจที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็ก และมีการนำความรู้ที่ได้รับต่างๆ ไปพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตนเอง และขยายความรู้ให้แก่ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กอื่นๆ ต่อไป ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับการ ปฏิบัติเหมาะสมมาก พบว่า ในการวางแผนการจัดประสบการณ์และการเรียนรู้ให้เด็ก ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแล เด็กทุกคนคำนึงถึงวัยของเด็กและหลักการพัฒนาเด็กอย่างองค์รวมให้ครบพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และ โดยในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ได้ยึดแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู การศึกษาปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่จะมีการ ปรับเปลี่ยนกิจกรรม และสื่อการเรียนรู้ในบางกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และบริบทของท้องถิ่น ในขณะที่ทำ กิจกรรม หลักในการเลือกสื่อ/อุปกรณ์ในการจัดประสบการณ์และการเรียนรู้ของเด็ก ส่วนมากยึดหลักการที่ ให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์ จะต้องมีความปลอดภัย เป็นสื่อ/อุปกรณ์ที่เป็นของจริง หรือประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน การปฏิบัติงานของผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กในด้านการ สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติเหมาะสมมาก โดยให้เหตุผลว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นศูนย์ที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน ให้บริการดูแล และให้การศึกษแก่เด็กที่ อยู่ภายในชุมชน ดังนั้นการสร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนจึงเป็นเสมือนปัจจัยที่สำคัญต่อการ ดำเนินงานของศูนย์ มีการเชิญเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในชุมชนเข้ามาให้ความรู้หรือทำกิจกรรมร่วม กับเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมีการนำเด็กออกไปเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน การสัมภาษณ์ผู้นำ เครือข่ายผู้ดูแลเด็ก ได้กล่าวถึงปัญหาด้านการประเมินผลพัฒนาการ และการเรียนรู้ พบว่าเมื่อมีการให้ความรู้ ผู้ปกครองในเรื่องต่างๆ โดยผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็ก หรือผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ให้ความรู้ด้วยตนเอง ผู้ปกครองจะ ไม่ค่อยให้ความสนใจ และผู้ปกครองไม่มีเวลาในการให้ความสนใจในเรื่องของการเลี้ยงดู และการปฏิบัติที่ เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื่องจากต้องทำงาน วิธีการแก้ไขปัญหของผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็ก พบว่า ในการ ประชุมผู้ปกครอง มีการเชิญแพทย์จากโรงพยาบาล หรือสาธารณสุขมาเป็นผู้ให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่อง วิธีการดูแลเด็ก โภชนาการสำหรับเด็ก และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็ก และมีการพูดคุยกับผู้ปกครองเป็น รายบุคคล เพื่อชี้แจงให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญต่อการให้การดูแล และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็ก ข้อเสนอแนะในการการปฏิบัติ งานของผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรที่จะ พยายามใช้พื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด เสนอของงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และอยากให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเฉพาะเรื่องต่างๆ ใน 1 ครั้ง เช่น การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การผลิตสื่อการสอน เป็นต้น และให้หน่วยงานจาก ส่วนกลางอบรมผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้าใจหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้ ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดการอบรมในเรื่องของการประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้แบบเฉพาะ เรื่องต่างๆ ใน 1 ครั้ง เช่น วิธีการประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น และ ควรมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นำมาใช้ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดประชุมผู้ปกครองกับชุมชนเพื่อชี้แจงให้ทราบถึงกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ และมีการเชิญชวนให้เข้าร่วมมาเป็นอาสาสมัครเข้ามาให้ความรู้แก่เด็ก ให้ผู้นำเครือข่ายผู้ดูแลเด็กออกเยี่ยมบ้านเด็กเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ปกครอง และตั้งชมรมผู้ปกครองของศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

ปาจาริลโล (Pajarillo, 2001, Abstract) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้ประเมินผลการสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาคือ กลุ่มพยาบาล 3 กลุ่ม และทำการสืบค้นกับฐานข้อมูลจำนวน 3 ฐาน ผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจในการใช้และผลการสืบค้นฐานข้อมูลขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการสืบค้นและการได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ฐานข้อมูลก่อนการสืบค้น ผู้ใช้ส่วนใหญ่ทราบการประชาสัมพันธ์การใช้ข้อมูลจากเพื่อนร่วมวิชาชีพและผลการสืบค้นที่ผู้ใช้ต้องการมากที่สุด คือ เอกสารฉบับเต็ม โดยผู้ใช้นิยมอ่านผลจากการค้นบนหน้าจอคอมพิวเตอร์

หลุยส์ (Louise, 2001, Abstract) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาเว็บไซต์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในด้านการออกแบบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินเว็บไซต์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในด้านการออกแบบการใช้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการทดลองคือ นักศึกษา จำนวน 19 คน และพนักงาน จำนวน 14 คน ซึ่งผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้คอมพิวเตอร์และเว็บไซต์ทุกวัน ใช้เว็บไซต์ของห้องสมุดอย่างน้อยก็ครั้งต่อสัปดาห์ สำหรับการใช้งานต่างๆ ในเว็บไซต์ห้องสมุดนั้น ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างใช้เวลา 2 นาที ในแต่ละงาน ประกอบไปด้วยการค้นหาหนังสือ การค้นหาหนังสือ การค้นหาบทความ การถามบรรณารักษ์ การค้นหาความช่วยเหลือ

ชาร์อน และเลฟเวน (Sharon & Laverne, 2005, Abstract) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้คอมพิวเตอร์ในโรงเรียนอนุบาล พบว่าส่วนใหญ่เริ่มนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในเด็กอายุระหว่าง 2-4 ปี จุดมุ่งหมายสำคัญในการให้เด็กปฐมวัยใช้คอมพิวเตอร์คือ การพัฒนาความคิดรวบยอดของเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการสอนที่ดีกว่า การใช้คอมพิวเตอร์จัดกิจกรรมนั้นจะมาเป็นรายบุคคล และมีผู้เชี่ยวชาญคอยดูแลอย่างใกล้ชิดในห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะ

ลินดา และคณะ (Linda & Others, 2006, Abstract) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสำเร็จของเด็กปฐมวัยกับการใช้เทคโนโลยีที่บ้าน พบว่าการใช้เทคโนโลยีที่บ้านนั้นเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กพัฒนาทักษะทางภาษา และคณิตศาสตร์ โดยผู้ใหญ่จะต้องเป็นผู้คอยช่วยเหลือ และสนับสนุนเด็กอย่างใกล้ชิด

จากการวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่าสภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนการเกิดของประชากรเพิ่มมากขึ้น และสภาพวิถีชีวิตที่ครอบครัวต้องออกทำงานนอกบ้านทั้งพ่อและแม่ ความต้องการผู้ดูแลเด็กที่มีความรู้ มีประสบการณ์ และความสามารถ และมีทักษะด้านการบริการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงเพิ่มมากขึ้น เป็นเรื่องสำคัญที่สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจและร่วมกันพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลเด็กเล็ก รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความพร้อมในการดูแลให้การศึกษาเด็กปฐมวัยของประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจในการทำวิจัย เรื่อง “การศึกษามลการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของประเทศไทย” เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาผลการดำเนินงานดังกล่าวของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พร้อมทั้งนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของผู้ดูแลเด็ก สิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานอยู่บนความหวังที่จะให้เด็กไทยได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และบนพื้นฐานที่เป็นภาระหน้าที่ของอุดมศึกษา คือ การถ่ายทอดความรู้ การวิจัย การบริการทางวิชาการสู่สังคม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การแบ่งปัน อันถือเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามอันหนึ่งของประเทศไทย